

فصل اول

رشد و توسعه اقتصادی

Payam Noor University Ebook

Dr.Lashkari

PNueb

....کتابخانه الکترونیک پیام نور....

طرح درس

1- مقدمه

2- تعریف و مفهوم رشد و توسعه

3- معیارهای اندازه گیری توسعه اقتصادی

4- ویژگیهای مهم توسعه اقتصادی

5- رشد مدرن اقتصادی کوزنتس

Payam Noor University Ebook

Dr.Lashkari

PNueb

هدف کلی

هدف کلی فصل اول آشنایی
دانشجویان با مفهوم رشد و توسعه
اقتصادی و معیارهای اندازه گیری
توسعه اقتصادی است.

Payam Noor University Ebook

Dr.Lashkari

PNueb

....کتابخانه الکترونیک پیام نور....

هدفهای رفتاری

- 1- آشنایی با تعریف و مفهوم رشد و توسعه اقتصادی
- 2- آشنایی با معیارهای اندازه گیری توسعه اقتصادی
- 3- آشنایی با ویژگیهای مهم توسعه اقتصادی
- 4- آشنایی با رشد مدرن اقتصادی کوزنتس

1-1 مقدمه

مطالعه جدید در زمینه توسعه اقتصادی از آدام اسمیت شروع شده و به مارکس و کینز و اقتصاددانان معاصر منتهی می شود.

برای رشد و توسعه اقتصادی تعاریف متعددی وجود دارد. در بخش بعدی به چند تعریف اشاره می کنیم.

1-2 تعریف رشد اقتصادی

رشد ترجمه کلمه (Growth) به معنی بزرگ شدن است رشد یک معنی کمی و عددی دارد و با یک معیار قابل قبول قابل اندازه گیری است. مثل قد، وزن، سن و جمعیت.

رشد تغییر کمی هر متغیر طی یک دوره زمانی معین است.

کیندل برگر رشد اقتصادی را فقط به معنای تولید محصول بیشتر به کار می برد.

فریدمن رشد را گسترش سیستم اقتصادی در جهات مختلف بدون تغییر در زیر بنای آن می داند. موسوی جهرمی رشد اقتصادی را افزایش تولید ناخالص ملی یک کشور در یک دوره زمانی معین تعریف می کند. در تمام تعاریف رشد اقتصادی به عنوان یک پدیده کمی تغییرات در میزان تولید ملی است

3-1 تعریف توسعه اقتصادی

توسعه در لغت به معنی گسترش و بهبود است. در تعاریفی که از توسعه اقتصادی ارائه شده به طور ضمنی به مفهوم بهبود و گسترش وضع اقتصادی کشورها اشاره شده است. توسعه اقتصادی فقط به رشد اقتصادی محدود نمی شود بلکه در بعد گسترده تری مسائل مربوط به فقر، نابرابری، شهر نشینی، مهاجرت، بیکاری، توزیع درآمد و شاخصهای اجتماعی را نیز در بر می گیرد.

میردال می گوید توسعه اقتصادی عبارت است از حرکت یک سیستم یک دست اجتماعی به سمت جلو و همچنین به عقیده وی در توسعه نه تنها روش تولید و توزیع محصولات و حجم تولید مد نظر است بلکه تغییرات در سطح زندگی، نهادهای جامعه و سیاستها نیز مورد توجه است.

کیندل برگر توسعه اقتصادی را هم تولید بیشتر و هم پدید آن تحول در چگونگی تولید محصول می داند. به نظر وی مفهوم توسعه از رشد گسترده تر است چون شامل ایجاد تحول در چگونگی تولید و تخصیص مجدد منابع و نیروی کار در تولیدات گوناگون است.

به نظر فریدمن توسعه عبارت است از یک روند خلاق و نوآور در جهت ایجاد تغییرات زیر بنایی در سیستم اجتماعی.

بلاک معتقد است که « توسعه اقتصادی عبارت است از: دستیابی به تعدادی از هدفهای مطلوب از قبیل افزایش بازدهی تولید، ایجاد برابری های اجتماعی و اقتصادی، کسب دانش و فن و مهارت های جدید، بهبود در وضع نهاده ها و یا به طور منطقی دستیابی به یک سیستم موزون و هماهنگ از سیاست های مختلف که بتواند انبوه شرایط نامطلوب یک نظام اجتماعی را برطرف سازد.»

به نظر جرالده میر توسعه اقتصادی عبارت است از فرایندی که به موجب آن درآمد واقعی سرانه در یک کشور در دورانی طویل المدّت، افزایش می یابد. توسعه اقتصادی مستلزم چیزی بیش از رشد اقتصادی است.

از نظر جرالده میر توسعه اقتصادی هدف نیست بلکه وسیله ای برای نابودی فقر و ایجاد شرایط بهتر اجتماعی است.

موسوی جهرمی توسعه را افزایش مداوم ظرفیت تولید یک جامعه که بر اساس تکنولوژی درون زا و پیشرونده پی ریزی شده است تعریف می کند.

Dr.Lashkari

1. 4 معیارهای اندازه گیری توسعه اقتصادی

بسیاری از اقتصاد دانان تلاش نموده اند تا معیارهای کمی و قابل اندازه گیری برای درجه توسعه یافتگی جوامع ارائه نمایند. برخی از اقتصاد دانان نیز شاخصهای کیفی برای اندازه گیری درجه توسعه یافتگی ارائه نموده اند. شاخصهای توسعه در طول زمان متکامل تر شده اند.

Payam Noor University Ebook

Dr.Lashkari

PNUeb

مهمترین شاخصهای اندازه گیری توسعه عبارتند از:

1- تولید ناخالص ملی

2- تولید سرانه واقعی

1. تولید ناخالص ملی

اولین شاخص اندازه گیری توسعه اقتصادی است. ارزش تمام کالاها و خدمات نهایی تولید شده به قیمت جاری طی یک دوره مالی معین. معمولاً یک سال است. به نظر می رسد کشوری که بالاتری داشته باشد از قدرت، ثروت و امکانات بیشتری برخوردار است. این شاخص تا حدی گمراه کننده است زیرا متغیرهای اساسی نظیر رشد قیمتتها، رشد جمعیت، توزیع درآمد، آلودگی محیط زیست، اقتصاد زیر زمینی و تولید خود مصرفی انعکاس مناسبی در آن ندارند. به همین دلیل شاخص دیگری به نام تولید ناخالص واقعی سرانه تعریف شده است که تا حدی بعضی از متغیرهای اساسی را منعکس می کند.

2. تولید سرانه واقعی

دومین شاخصی که برای اندازه گیری توسعه اقتصادی معرفی شده تولید واقعی سرانه است. تولید واقعی سرانه عبارت است از تقسیم تولید ناخالص ملی به قیمت‌های ثابت تقسیم بر کل جمعیت کشور. این شاخص اثر رشد جمعیت و رشد قیمت‌ها که در تولید ناخالص ملی اسمی وجود داشت را تعدیل می کند ولی اثر توزیع درآمد، تولید برای خود مصرفی، اقتصاد زیر زمینی و آلودگی محیط زیست را منعکس نمی کند.

5-1 ویژگیهای توسعه اقتصادی

1- تدریجی بودن

2- خودگردانی و استمرار

3- خود اتکایی

4- خود کفایی

Payam Noor University Ebook

Dr.Lashkari

PNUeb

1- تدریجی بودن

تحول در ابعاد و ساختارهای اجتماعی،
بنیادهای سازمانی، نگرشها و باورهای
مردم در طی زمان صورت می گیرد و
ماهیتاً امری تدریجی است.

2- خودگردانی و استمرار

اگر نظام اقتصادی و همچنین ساختارهای اجتماعی یک کشور طوری سازماندهی شده باشند که در یک شبکه مرتبط و هماهنگ نیازهای یکدیگر را خود برآورده نمایند ، در صورت بروز بحران قادر خواهند بود که به حرکت خود به سوی توسعه ادامه دهند.

Payam Noor University Ebook

Dr.Lashkari

PNUeb

3- خود اتکایی

ضروری است که کشور در جریان تولید کالاهای استراتژیک و مورد نیاز جامعه نظیر بذر اصلاح شده، کود شیمیایی، آب و ماشین آلات کشاورزی به عوامل تولید خارجی وابستگی کلی نداشته باشد.

همبستگی و ایجاد وابستگی متقابل نه تنها یک ضرورت بین المللی است بلکه موجب رشد و رونق اقتصادی جوامع می شود.

4- خود کفایی

کشور باید در تولید کالاهایی که در تأمین نیازهای اولیه کشور نقش اساسی دارند نظیر گندم و برنج و همچنین در تولید کالاهایی که دارای بیشترین پیوندهای پیشین و پسین هستند نظیر اتومبیل خود کفا باشد.

6-1 رشد مدرن اقتصادی کوزنتس

کوزنتس افزایش مداوم درآمد سرانه کارگر که با افزایش جمعیت و تغییر ساختاری گسترده همراه است را رشد مدرن اقتصادی نامیده است.

مطالعه کوزنتس در 5 حوزه زیر صورت گرفت:

1- صنعتی شدن

2- شهری شدن

3- وضعیت درآمدی افراد متأثر از روند شهرنشینی

4- توزیع محصول بین مصرف، سرمایه گذاری و هزینه های دولتی

5- جنبه رشد اقتصادی بین المللی

تعریف رشد مدرن اقتصادی

افزایش بلند مدت ظرفیت تولید به
منظور افزایش عرضه کالاهای هر
چه متنوعتر به مردم را رشد مدرن
اقتصادی می گویند.

Payam Noor University Ebook

Dr.Lashkari

PNueb

....کتابخانه الکترونیک پیام نور....

نوآوریهای تاریخی و دوران نوین

کوزنتس به سه زمینه اجتماعی اشاره می کند:

- 1- دنیا گرایی: تمرکز زندگی بر روی زمین
- 2- مکتب مساوات بشر: انسانها به اندازه یکسان حق مشارکت در جامعه انسانی دارند
- 3- ناسیو نالیزم: تعلق به مکان خاص و فرهنگ خاص

ویژگیهای رشد مدرن اقتصادی

- 1- افزایش ذاتی در نرخ رشد جمعیت
- 2- افزایش نرخ تولید سرانه
- 3- تأثیر نافذ تکنولوژی و تغییرات سازمانی بر روی کارایی در کلیه بخشها
- 4- تحولات ساختاری در اقتصاد و در بخشهای مختلف تولیدی
- 5- تغییرات تکنولوژیک مهمترین عامل تغییرات در تولید بخشهای مختلف و توزیع نیروی کار بوده است.

سؤالات فصل اول

- 1- رشد اقتصادی را تعریف کنید.
- 2- توسعه اقتصادی را تعریف کنید.
- 3- تفاوت رشد و توسعه اقتصادی را بیان کنید.
- 4- توسعه اقتصادی را چگونه می توان اندازه گیری کرد؟
- 5- اگر ملاک توسعه را تولید ناخالص ملی بدانیم چه متغیرهای اساسی را در نظر نگرفته ایم؟
- 6- اولین کتابی که در زمینه توسعه اقتصادی نوشته شد چه نام دارد و نویسنده آن چه کسی است؟
- الف. علل ثروت ملل - کینز
- ب. علل ثروت ملل - مارکس
- ج. علل ثروت ملل - اسمیت
- د. سرمایه - مارکس
- 7- رشد اقتصادی یک مفهوم ..... و توسعه اقتصادی یک مفهوم ..... است.
- الف. کمی - کمی
- ب. کمی - کیفی
- ج. کیفی - کمی
- د. کیفی - کیفی

8- کدام گزینه اثر رشد جمعیت و رشد قیمت‌ها را منعکس می‌نماید؟

الف. GNP   ب. GNP واقعی

ج. تولید سرانه   د. تولید سرانه واقعی

9- نظریه توسعه اقتصادی در چه زمانی مطرح شد؟

الف. قبل از جنگ جهانی اول   ب. قبل از جنگ جهانی دوم

ج. بعد از جنگ جهانی دوم   د. بعد از جنگ سرد

10- مطالعه جدید در زمینه اقتصاد توسعه توسط چه کسی شروع شد؟

الف. جان مینارد کینز   ب. کارل مارکس

ج. آدام اسمیت   د. دیوید ریکاردو

11- تولید ملی اسمی ارزش تولیدات را بر حسب کدام قیمت‌های زیر

اندازه‌گیری می‌کند؟

الف. ثابت   ب. نهایی   ج. همان دوره   د. واقعی

Payam Noor University Ebook

Dr.Lashkari

PNueb

پایان فصل اول

Payam Noor University Ebook

Dr.Lashkari

PNUeb

....کتابخانہ الکترونیکے پیام نور....